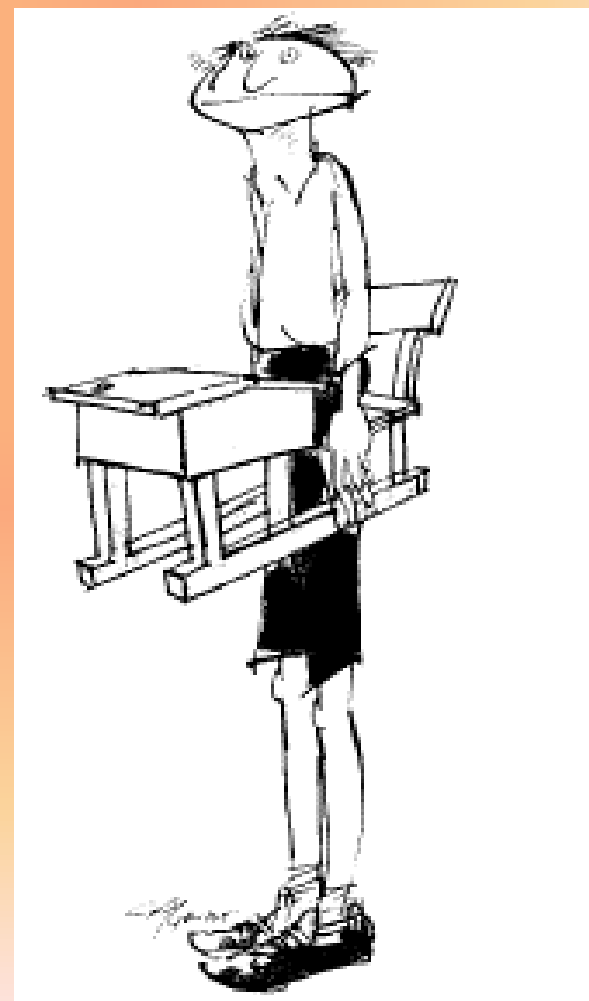

Vzdělávání a učení v jednotlivých vývojových fázích

Bohumíra Lazarová

lazarova@phil.muni.cz

Literatura

- " **Atkinson, R. a kol. Psychologie. Praha: Victoria Publishing, 1995.**
- " **Áp, J.; Mareý, J. Psychologie pro u itele. Praha: Portál, 2001.**
- " **Kern a kol. P ehled psychologie. Praha: Portál, 1999.**
- " **Langmeier, J., Krej í ová, D. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 2006.**
- " **Macek, P. Adolescence. Praha: Portál, 2003**
- " **Pouthas, V., Jouen, F. Psychologie novorozence. Chování nejmenýého dít te a jeho poznávání. Praha: Grada, 2000**
- " **Stuart-Hamilton, I. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999.**
- " **Vágnerová, M. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000.**
- " **Atd. (í anÅ üvancaraÅ .)**

Základní otázky

P edm t vývojové psychologie

Vývojová psychologie zkoumá souvislosti a pravidla vývojových proměn v jednotlivých oblastech lidské psychiky a usiluje o porozumění jejich mechanismům.

- “ Zkoumání psychického vývoje lidského jedince od narození do smrti (v tomto pojetí = ontogenetická psychologie).
- “ Sleduje involuci a evoluci psychických procesů, stavů a vlastností osobnosti ve všech obdobích života.
- “ P edm t zkoumání vývojové psychologie je možné rozšířit o fylogenetické a antropogenetické hledisko vývoje.

Evoluční vývoj

Ch. Darwin (1859): evoluční vývoj je organizován podle dvou základních kritérií:

- “ přežití
- “ reprodukce

Ti, kteří přežívají a prosperují, předávají svým potomkům genetickou informaci. Méně adaptivní nejsou tak odolní.

Darwinova teorie - impuls pro evoluční biology. Teorie vývoje zvířat, ale i implikace pro vývoj člověka:

- “ etologie
- “ sociobiologie.

Nezabývají se přímo vývojem mentálních procesů.

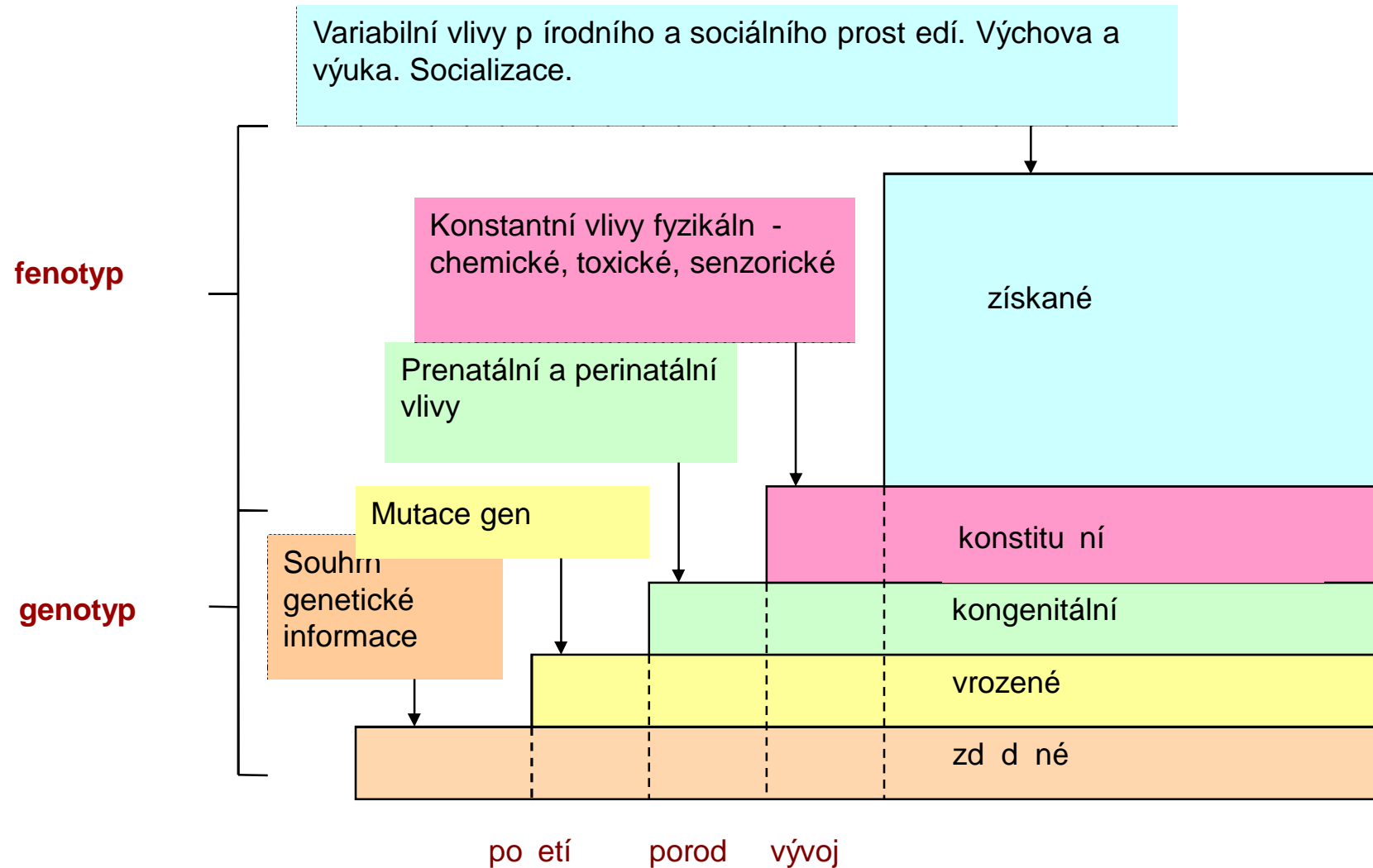
Kvalitativní a kvantitativní změny

- “ **Vývoj:** kvantitativní i kvalitativní změny
- “ **Růst:** týká se kvantitativní stránky vývoje (zvětšování a množení buněk)
- “ **Zrání:** zákonitá posloupnost vývojových změn (funkce genotypu), stanoví limity, je podmínkou, předpokladem pro užití
- “ **Užití:** vztahuje se k sledování v sobě sociálního prostředí, obecná nebo specifická zkušenost

inatelé utvá ení osobnosti a znaky jedince

Podle: Smékal, V. Pozvání do psychologie osobnosti. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-85947-80-3

Teorie životní cesty (biodromální)

Zkoumání lidského života jako celku, vývoj jako sled vzájemně závislých událostí

P. Baltes (1987): tři skupiny vývojových vlivů :

“ **Vlivy determinované fyzickým vlivem**

(biologické, psychické, a kulturní faktory automaticky korelují s věkem a jsou odpovědné na základě věku, dají se více méně vztáhnout na každého jedince)

“ **Vlivy determinované historicky**

(dlouhodobé historické vlivy - období krize, urbanizace, industrializace atd.)

(krátkodobé historické vlivy, vztahující se na jednu epochu - válka, epidemie)

“ **Non-normativní vlivy**

(biologické i kulturní události, které jsou jedinečné ve vztahu k jedinci)

Jejich soubojnost i následnost se nedá odpovědět (případové studie).

L. S. Vygotskij

Zóna nejbližšího vývoje

Období, které těsně předchází nové vývojové etapě, bývá vnímavější, pohotovější zareagovat na vnější podněty, takže se v něm může dá nástup změny urychlit.

Zóna nejbližšího vývoje - období, kdy se dítě blíží k nové vývojové etapě - za určitých podmínek (za pomoci dospělého) jí může dosáhnout snadněji.

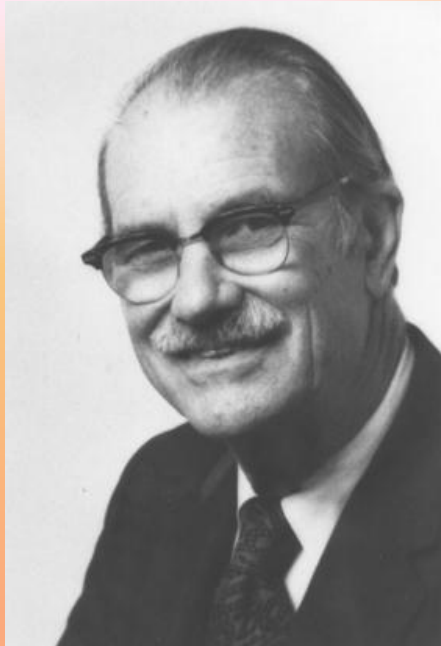
ZNV - vzdálenost mezi aktuální úrovní výkonu (tj. současnou, realizující se úrovní schopnosti dítěte zvládnout určitý úkol) a potenciální vývojovou úrovní.

Dobré je jen takové učení, které jde před vývojem.

Vývojové úkoly

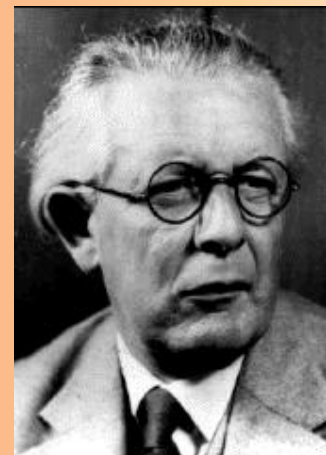
R. J. Havighurst (1948):

- “ Ve vývojovém úkolu jsou zahrnuty jak potřeby a očekávání společnosti, ve které jedinec žije, stejně jako jeho individuální potřeby a očekávání. Pro naplnění vývojového úkolu nabízí konkrétní společnost (kultura) určité osvědčené vzorce chování (patterns).
- “ “Teachable moment”, (Havighurst, 1948), tj. senzitivní okamžik pro zahájení učení. Je-li toto krátké období optimálního startu přerušeno, je mnohem obtížnější úkol následně zvládnout. Také plynutí vývojového úkolu je spojeno s řadou obtíží.
- “ Jedno stádium je přípravou na druhé

Periodizace vývoje Jean Piaget

Hlavním hlediskem pro členění vývoje je vývoj **myšlení**. Dítě je, jakým způsobem dítě uvažuje.

“ **Fáze senzomotorické inteligence** (do 2 let).

Fáze praktického - senzomotorického poznávání objektů v čase a prostoru. Orientace v okolí.

“ **Fáze symbolického/předpojmového myšlení** (do 4 let).

Schopnost používat symboly - slova, gesta, obrázky, které nahrazují reálné objekty. Učí se pracovat s jazykem a výtvarným vyjádřením.

“ **Fáze názorného myšlení** (do 7 let) Mentální operace, dítě dokáže pracovat s představami.

“ **Fáze konkrétních logických operací** (do 11 let). Dítě systematicky uvažuje o objektech, číslech, čase, prostoru, přírodnosti apod. Uvědomuje si vztahy (např. stejné množství měrných tvarů)

“ **Fáze formálních logických operací** (od 11-12 let). Přechod k abstraktnímu myšlení o světě jinak nejen na úrovni přírodnosti nebo jednoduchých symbolů. Domýšlí si sledky, testuje hypotézy.

Vstup do školy

“ Povinnost. Vliv názor a postoj rodi

Zp sobilost pro ýkolní práci:

“ **ýkolní zralost** - kompetence pro zvládnutí nárok základní školy spíše závislé na zrání (nap . zralost kognitivních funkcí, unavitelnost, pozornost, emo ní a sociální zralost). Zrání NS. Lateralizace ruky. Motorická obratnost a jemná motorika.

“ **ýkolní p ipravenost** Ě kompetence pro zvládnutí nárok základní školy, na nichž se podílí u ení (nap . sebeobsluha, pracovní návyky, poslušnost). Hodnota a smysl vzd lávání, chování, zp sob komunikace, sociální p ipravenost . rozlišování rolí, normy chování.

Posuzování ýkolní zp sobilosti

Orienta n v mate ských ýkolách, p i zápisu (screening), léka i. N kdy psycholog, p íp. speciální pedagog .

Odklad ¥D.

Úkolní v k - do puberty (do 12 let)

Vnímání - smysl pro detaily,
vzímavost k odlišnému.

Myšlení - fáze **konkrétních
logických operací** (Piaget).

Myšlenkové operace. číselné
operace, **as**, úvahy.

Proměnlivost jako základní vlastnost
reality. Období **realismu** . dítě
akceptuje skutečnost jako danost.
Posuzují skutečnost z více hledisek.

Učení

Nápodobou, pokusem a omylem,
logickým odvozením.

Úkolní v k Ě emo ní a sociální vývoj

Sebepojetí

Rozvoj **sebehodnocení**. Pot eby seberealizace p ibývá postupn .

Emo ní vývoj

V tží **vyrovnanost** ve st edním zkolním v ku.

Sociální vývoj

P evzetí role zkoláka. Konfrontace a **srovnávání** se **spolužáky**, hodnocení výkonu. Pot eba **uznání**. Vázanost na u itelku v raném zkolním v ku, pak **p ibývá kriti nosti**.

Vztah s vrstevníky, ve st edním a starzím zkolním v ku uspokojují mnohé pot eby. Specifický zp sob komunikace.

Konformismus. Vlastní skupinové normy. Ve starzím v ku p ibývá **solidarity**. Identifikace se skupinou stejného pohlaví a0 do puberty.

Hry pohybové, nám tové, konstruktivní a kresba. Za íná etba. Vliv médií. Ideály. Vztah ke zví at m.

žkolní v k

Příčiny negativního sebehodnocení:

- Opakované neúspěchy (i dílčí) . zkolní neúspěchy
- Osobnostní charakteristiky, nízká frustrační tolerance
- Handicap
- Vliv prostředí, rodiny
-

-
- **Zrcadlová teorie** (podceňování ze strany rodičů, učitelů ...)
 - **Teorie modelu** (vliv vlastního sebehodnocení rodičů)

Pubescence

Vliv sekulární akcelerace (urychlování vývoje)

Výrazné změny tělesné. Růst a vývoj svalů. Hormonální produkce. Vliv na psychiku - emoční výpětí, rozkolísanost. Pečlivost, podrážděnost, vzdor a vztahovost. Ztráta jistoty, potřeba nové stabilizace. Sklon k dennímu snění, riziko depresí.

Myšlení

Děraz na uvažování, stádium formálních logických operací.

Hypotetické uvažování. Systematická. Úvahy o budoucnosti.

Polemika. Nevyzrálá postoje. Mechanismus kyvadla. Zhoršená pozornost.

Pubescence

Korekce sebepojetí.

Pohled do sebe . období introverze. Hledání sebe sama, pochybnosti, nespokojenost. Vliv vrstevníků na sebehodnocení. Důležitost zevního vzhledu. Po neúspěchu mnohdy klesají aspirace.

Sociální vývoj

Odmítá podřízené role. Tendence osamostatnit se. Kritičnost, obranné reakce. Frustrace a nedorozumění s dospělými. K dospělým netolerantní. Konflikty. Nechuť ke kompromisům, odmítání zbabělosti, submisivity, formalit, apod. Specifický komunikační styl. Odpoutání od hodnot rodiny. Normy vrstevníků. Peer programy. Mají povinnosti, ale ne mnoho práv. Erotické city. Estetické city.

Profesní orientace

Vyhraňují se zájmy, sport, hudba. Ideály. Výchova k volbě (sebepoznání . informace . rozhodování).

“ Výchovné zásady

Adolescence (od 16 let)

Zpomalení a0 zastavení r stu. U
chlapc pozd ji. T lesná krása,
pohlavní zralost. T lo st edem
pozornosti. Zlepzení výkonnosti.
Sport.

Rozpory . n kdy bou livý **separa ní**
proces, postupná stabilizace,
psychické osamostat ování, zlepzení
vztah s okolím kolem 20. roku.
Ukon ování p ípravy na život a
profesi. Snaha rychle dosahovat cíl .
asto ukvapenost.

Formální dosp lost.

Cíle a úkoly dospívání

- “ Rozvíjet citovou, postojovou, hodnotovou a názorovou nezávislost
- “ Emancipovat se ve vztahu k rodině a vytvářet si nový vztah k autoritám
- “ Vytvářet nový vztah k vrstevníkům, orientovat se ve vztazích, zbavovat se konformity
- “ Vyrovnat se s eroticko-sexuální potřebou, vytvořit nový vztah k opačnému pohlaví
- “ Rozvíjet životní cíle, vytvořit si vlastní názor na svět
- “ Rozvinout pocit osobní identity, vytvořit si reálný obraz o sobě a přijmout ho
- “ Připravit se na převzetí odpovědnosti za svůj život a za životní spokojenost

(J. Koňar).

Rizika dospívání

Rozhodující rizikové faktory: selhávání při naplňování jednotlivých vývojových úloh

- “ Frustrace z neuvolněné vazby na dospělé (poruchy ve vztahu k dospělým)
- “ Těžkosti s překonáváním dětských výhod (nepřipravenost převzít odpovědnost, selhávání v úkolech, ve škole, nízké ambice)
- “ Obtíže v hledání místa ve skupině vrstevníků (sociální izolace, antisociální skupiny)
- “ Problémy v hledání identity . zmatek, méněcennost, bezmocnost (neurózy, úniky do drog)
- “ Problémy ve vztazích k opačnému pohlaví

Neurotická spirála (H. Fensterheim):

Neadekvátní reakce . pochybnosti o sobě . narušené pocity . neadekvátní reakce . pochybnosti o sobě

Rizika dospívání

- “ Rizikovost může být chápána ve smyslu ohrožení mládeže (zneužívání apod.), ale především jako ohrožení vývoje . problémy sociální adaptace dospívajících.
- “ Následkem spolupůsobení určitých faktorů je zvýšená pravděpodobnost selhávání v sociální a psychické oblasti.
- “ Poruchy vývoje - nepříjemné sociální chování spojené s dospíváním se objevují ve všech kulturách (jde o pubertu a adolescenci . období mezi dětstvím a dospělostí).
- “ Podle WHO: největší problém mládeže ve třech formách:
 - Pasivní: únikové chování, zázkoláctví, vyhýbání se požadavkům, suicidia
 - Agresivní: delikvence, násilí, zikana a0 extrémny . terorismus0
 - Kompromisní forma: instabilita, výkyvy v práci, emo ní labilita

ADOLESCENCE

Myšlení a rozvoj inteligence

Všechny myšlenkové operace. Převaha práce s pojmy (ne obrazy). Fluidní inteligence (bystrost) na vrcholu. Harmonizace, flexibilita v myšlení, nové způsoby řešení. Divergentní myšlení. Věcnost a snaha o objektivitu. Sociální zájmy, svobodná diskuse. Preference rychlých a zásadních řešení (krajní, absolutní).

Absolutní morálka (autonomní), altruismus.

Sebepojetí

Vliv vzhledu, atraktivity a vlastního úspěchu. Zdravé sebehodnocení: znalost své hodnoty, slabých a silných stránek, zvládají neúspěchy, zvládají úspěchy. chybí pokora. Vrchol zápasu o identitu (znát se, rozumět svým citům, vědomí, co dokážou, kam směřují, v domě vlastní jedinečnosti, v domě kontinuity...)

Adolescentní moratorium (Erikson) . chráněný prostor (dozrlost), experimentace s novými rolami a zkušenostmi, pozastavení, odklad úkolů . orientace na jeden zájem i roli (např. hudba, sport, sex...), může být rizikové . separace mládeže od života dospělých (nepřebírání odpovědnosti), vznik subkultur

Adolescence

Emoce

“ Silné zážitky, nadšení, potěšení úspěchu a jeho prezentace

Sociální situace

- “ Nová sociální pozice. Plnoletost, zodpovědnost. Závislost na rodině. Zaměření na budoucnost, první trvalejší vztahy, ideál partnera.
- “ Identifikace se skupinou. Faktory ovlivňující výběr přátel (zájmy, tradice, status, věk, rasa, pohlaví, vzhled, intelekt, zájmy, hodnoty, apod.). Vliv přátel (kladné i záporné), stereotypy v chování, filozofie.
- “ Zábavy v adolescenci (potěšení hry, soutěže, poznání, vybití energie – sport, cestování, hudba a tanec, literatura, média, filmy a divadlo).
- “ Mění se vztah k víře. Nové hodnoty. Důležitá je svoboda.
- “ Příprava na povolání. Učení a profese jsou často pojímány jako nutné zlo.

Adolescence výzkumy (P. Macek)

- “ Specifika české adolescence, první svobodná generace, prostor pro seberealizaci
- “ Symptomy posttotalitní psychiky . transgenerační přenos (odmítání a delegování odpovědnosti, nedůvěra)
- “ Ale dnes již nízká odlišnost od adolescentů z jiných evropských zemí
- “ Odlišnost byla zejména v trávení volného času
- “ Důležitost přikládají budoucnosti, cílům, kariéře
- “ Potřebují udržet pozitivní vztahy
- “ Problémy: spojení se školou, nedostatkem peněz a potřebou soukromí
- “ Menší spokojenost se sebou samými, ale optimismus ve vztahu k budoucnosti
- “ Změny ve výsledcích výzkumů (1992 a 2001) . trávení času: doba trávená ve škole, příprava do školy a tělení, sportování (pokles), necílené trávení času a televize (nárůst) + počítač .
- “ Změny v hodnotách: zvýšil se věk plánu manželství a děti i dosažení profese, zvýšila se důležitost peněz, vzdělání, úspěchu, úspěšného přátelství a snížila prospěšnost, mít děti, mít dobré vztahy

Dosplost

Období mladé dosplosti 20 Ě 35 let
Období střední dosplosti 35 Ě 50 let
Období starší dosplosti 50 Ě 65 let

Znaky dosplosti:

- " Samostatnost, relativní svoboda vlastního rozhodování a chování,
- " V tíí sebejistota a sebedůvěra,
- " V tíí osobní vyrovnanost.
- " Schopnost přijímat zodpovědnost.
- " Následovat povinnosti, ekonomická samostatnost.
- " Sexuální zralost,
- " Vyrovnaný vztah k lidem.

Raná dosplost

Velká rozmanitost ve vývoji. Přijetí profesní role, často stabilní partnerství i rodičovství. Obtížně se hledají zákonitosti. Velká naděje, ne iluze. Srovnávání ideálů a reality. Pragmatické myšlení.

“ Samostatnost, ekonomická nezávislost. Potřeba peněz, seberealizace, sebeprosazování.

“ Tleská i pracovní výkonnost. Vrchol svalové síly. Počátky involuce. Neví si rady se svým potenciálem. U některých profesí předčasný vrchol kariéry.

Postformální myšlení: kontext problému - komplexnost problému, změna přístupu k řešení problému. Vliv zkušenosti. Myšlení je flexibilní a dynamické.

Mladá (raná) dosplost

Emo ní a sociální stránka

Sebekritičnost i nekritičnost, optimismus, velká odolnost, nadšení, pragmatismus, adaptabilita, potěšení a perspektivy. Orientace na právo a pořádek. Občanské a profesní aktivity.

Dovednost být sám a zvládat intimitu. Žít svůj vlastní život.

Dovednost manželství a rodičovství.

Altruismus, zodpovědnost, péče o druhé

Ženy . role manželky a matky. Orientace na rodinu. Dilema rodina . profese.

Střední dospělost

do 45 let ě 50 let

Celková stabilizace mezi 30 . 40 rokem. Dobrá výkonnost i dobré zdraví. Vze snadno%oT lesné zm ny. Sklon k ukládání podkožního tuku. Nutnost udržovat kondici. Dojem, že muži v tomto období stárnou%pomaleji.

Vyhra ování názor , vliv zkušenosti. Budování společenského postavení. Orientace na domov a zaměstnání. Životní téma: milovat a pracovat (generativa - Erikson, í an). Stabilizace p ísluznosti k určité sociální vrstvě . vrchol kariéry. Tendence předávat zkušenosti. Kariérové platby . kolem 40 let někdy změna profese.

Krise středního věku . kolem 40 let. Všechno už jezt m ěme a smíme. Osvobození od dřívějších tlaků (uvol ování z vazby na rodinu). M ní se i představa o partnerství. Ooívá problém vlastní identity. sObroda%aN kdy silný pocit nutnosti změny. Roste tendence zabývat se sám sebou. Bilancování minulosti. Skupinová krize . manžel i dospívajících dětí.

Krize středního věku

“ 35 . 50 let je středním věkem

Úkoly:

- Akceptovat nevratnost krátkého se času: změny v pohledu na svět
- Akceptovat stárnoucí tělo
- Rozvinout zralý partnerský vztah
- Přehodnotit rodinné vztahy a akceptovat odchod dětí
- Akceptovat obrat rolí ve vztahu k vlastním stárnoucími rodiči
- Rozvinout přátelství středního věku
- Přijmout roli učitele mladší generace
- Dát hřeba koníkům nové významy
- Stát se prarodičem .

Hrdlička a kol., Krize středního věku. Praha: Portál, 2006.

Starýí dosp ílost

do 60 - 65 let

Po átek stárnutí výrazný po 50 roce. Stín stá í. sDruhý dech%

T lesné zm ny, ast jzí nemoci . nosofobie (strach z nemoci), hypochondrie. Pozvolný úpadek t lesných funkcí. Zhorzování smyslových funkcí. Mén síly, pomalejší reakce. M ní se postoj k vlastnímu t lu (fáze prvních signál , fáze smlouvání, fáze p íjetí reality). N kdy rezignace.

Intelektová slojka

Velká zásoba informací, zkuzenost, rozvoj ur ítých funkcí, oslabení jiných.

Dobrá schopnost dob e vyu0ívat informací a svých schopností. Snaha p edávat zkuzenosti. Výkony kolísají. Sní0ená flexibilita myzlení, zhorzená krátkodobá pam .

Úbytek kognitivních funkcí závisí na: d di nosti, vzd lání a aktivit , partnerství a rodin , 0ivotním stylu, osobní spokojenosti a vyrovnanosti.

Výhody: nemusí si nic dokazovat, klid a radost z práce, vytrvalost, trp livost.

Ne protivník, ale partner mladých.

Starý dosplost

Sociální vztahy a profese

- “ **Odmítání změn** v životním stylu. Preference pohody a jistoty. Tím se více uzavírá.
- “ Postupné **uzavírání profesní kariéry**: postoje od workholismu až po vyhoření. Bilance, nové představy o budoucnosti. Mění se postoj k hodnotám. Hledání alternativy, která je přijatelná i pro období stárnutí. Pocit prázdnoty, potřeba ocenění, úspěchu, pochvaly.
- “ **Syndrom prázdného hnízda** - odchody dětí. Je třeba myslet na separaci. Nutný odstup. Někdy promítání vlastní ctižádosti do dětí.
- “ Nemoci a umírání rodičů. Vztahová proměna v partnerství. partnerská nuda. Mnohdy pasivní akceptace partnera. Vzájemná opora manželů. Druhá manželská krize (Plzák).
- “ **Prohlubování introverze**. Mění se postoje k lidem. Změny u žen jsou výraznější. Péče o staré rodiče, podpora dětí a jejich rodin. Role prarodičů.

Vzdělávání dospělých

- “ Dětští dospělí mají důvod se učit. Dospělí si jej (více) uvědomují. Dospělí se učí, jestliže chtějí v životě (práci) dosáhnout lepších výsledků.
- “ Učící se přicházejí s nějakými **zkušenostmi**. Dospělí jich má více (přednost nebo riziko?)
- “ Dospělí se chtějí učit **nezávisle**. Přesto však má podmínkou představu, že bude **veden**.

Učení dospělých

(Malcolm Knowles)

- “ Učení se **ídí sám sebe nezávisle**. Má však podmínkou představu, že bude závislý a že bude veden.
- “ Účastník kurzu přichází s určitými zkušenostmi. V mnoha případech to znamená, že **účastníci jsou si navzájem nejbohatším zdrojem poznání**.
- “ Dospělí jsou ochotni se učit, jestliže **cítí potřebu** dosáhnout lepších výsledků v některých oblastech svého života.
- “ Dospělí se učí nejen pro proces učení; učí se, aby **dovedli lépe zvládat situaci, naco udělat, zlepšit svůj život**.

Principy vzdělávání dospělých

- “ Doplňujeme dovednosti (výcvik, trénink).
- “ Vzdělávání dospělých musí být efektivní a dostupné.
- “ Účastníci musí spolurozhodovat o náplni a účelu učení.
- “ Účastníci si jsou navzájem zdrojem zkušeností.
- “ Při zapojení do procesu učení jsou účastníci motivováni tím, co okamžitě využijí v praxi.
- “ Účastník si musí v procesu učení vyzkoušet, prodiskutovat a naplánovat možnou aplikaci.

Trendy ve vzdělávání dospělých

- “ Partnerský, ne-expertní **vztah** k učícím se
- “ Důraz na **potřeby**
- “ Propojení teorie a **praxe**
- “ Důraz na **konstrukci** znalostí

Hlavní trendy v práci vzdělavatelů dospělých (Beneš, 2003)

- “ Vzdělavatelé se mění ze zprostředkovatelů vědění v poradce pro učení.
- “ Opouští didaktiku s předem určenými úkoly a nechávají procvičovat, ale zadávají úkoly k samostatnému řešení.
- “ Nepředávají informace, ale nechávají účastníky samostatně je získávat.
- “ Nepomáhají při hledání řešení, ale umožňují nalézt vlastní řešení a zkušenosti.
- “ Nevědí předem, co mají zprostředkovávat, ale zjistí konkrétní vzdělávací potřeby.
- “ Netvrdí, že znají, co je dobré a špatné, ale animují diskusi o hodnotách a cílech.

Stárnutí a stáří

Fyzické změny a změny ve smyslových funkcích

Zpomalení, nejistota, horší pohyblivost, úbytky smyslů - zrak, sluch, horší

Odhad, změny orientace v prostoru

Úbytky v paměti, obtíže v učení. Horší psychická stabilita.

Změny v inteligenci:

Krystalická inteligence je spíše nedotčená (moudrost, zkušenosti)

Fluidní inteligence patrně více s věkem slábne (důvtip, bystrost, pohotovost).

Teorie nepoužívání. Lze trénovat - omezená. **Věk versus složitost.**

Pozornost

Problémy s rozdělenou pozorností (věk versus složitost)

Paměť

Slábne, ale v některých aspektech zůstává zachována, dobrá

prospektivní paměť (motivace, zodpovědnost)

Horší paměť na jména, větší počet **TOT stav** (mít na jazyku)

Emoce

Změny závislé na změnách smyslových funkcí i sociálních změnách.

Změny ve **tenáských** návycích.

Stárnutí a stáří

Prožívání a chování Ě zm ny v osobnosti

Citová labilita - výkyvy, zvýšená lhostejnost, introverze (více u mužů), změny v le, horší rozhodování,

N kdy vyzzí trp livost. Zdravní n kterých vlastností (samotá ství,

0vanivost). N kdy opatrnost, pnutí ká ství, úzkostnost, sklon

k nespokojenosti, egocentrismus. Nejistota - tendence opakovat sd lené.

Změny v sebeobrazu (sebepojetí) vlivem nemocí, tělesných změn, p íle0itostí

Riziko nepřiměřených reakcí a postoj

pivotní styl

Odchod do důchodu . ekonomické faktory. Změny v rolích. Nižší sociální

status. Pokles potěby změny. Potěba nad je.. Potěba sociálního kontaktu i

samoty (p íklon ke zvi at m, médiím). Sociální teritorium (sousedé). Úmrtí

partner . Teorie odcizování.

P í zhorzení zdravotního stavu ztráta jistoty, soukromí, změna 0ivotního stylu.

pivotní spokojenost

Zdraví, finance, sociální sí - manželství, zájmy. Úloha rodiny.

Stárnutí a stáří

Akceptace x odmítání stárnutí (viz Erikson). Někdy rezignace a pesimismus.

Zaměření do minulosti, bilancování. **Integrita** . pochopení smyslu života.

Podmínky integrity:

- pravdivost k sobě samému
- smíření . přijetí vlastního života
- nadhled, kontinuita . vlastní život jako součást celku

Dělitost aktivizace pomocí obranných a kompenzujících mechanismů .

- Selekcce (inností)
- Optimalizace (optimální využití)
- Kompenzace (nahrazování)

Význam víry (přispívá k vyrovnanosti). Strachu ze smrti ubývá s přibývajícím věkem.

Geragogika - gerontagogika

- “ Spíše rozvoj než vzdělávání (výchova), jiné cíle
- “ Velké individuální rozdíly (podle kontextu . kde žijí), individuální přístup
- “ Odhad schopností, kompenzační mechanismy
- “ Respekt ke smyslovým úbytkům
- “ Respekt k fyzickým úbytkům
- “ Ne - komplexní situace (jeden úkol, jeden podmínit)
- “ Vhodná témata (zajímají se o zdraví, rodinu a patologii – počítače)
- “ Práce se zkušeností
- “ Ocenění (labilita), motivace